

Geachte lezer,

Hieronder leest u de reactie van Juristenvereniging Pro Vita (JPV) over de Wijzigingswet afschaffing verbod op het doen ontstaan van embryo's. JPV vindt het creëren van embryo's voor wetenschappelijk onderzoek en het verbeteren van de voortplantingsgeneeskunde in strijd met de menselijke waardigheid.

JPV heeft als uitgangspunt het respect voor de waardigheid van elk mens. Op grond hiervan heeft de vereniging de overtuiging dat de waarde van het leven van de mens vanaf zijn conceptie tot aan zijn natuurlijke dood onaantastbaar is.

Menselijke waardigheid als uitgangspunt

De menselijke waardigheid moet bij elk ethisch vraagstuk het uitgangspunt zijn van hoe we de mens benaderen, onafhankelijk van zijn ontwikkelingsfase, kenmerken, redeneringsvermogen of bewustzijn van bestaan.

Elk embryo betekent dan ook de start van een uniek mens en heeft daardoor een bijzondere waarde op zichzelf. Dit mensbeeld moet ook tot uitdrukking komen in onze wetgeving en gedragscodes met betrekking tot de ethiek en de gezondheidszorg.

Instrumentalisering van de mens

Het wetsvoorstel is in strijd met deze uitgangspunten en betekent een verdere instrumentalisering van de mens, ook al zijn de bedoelingen van de indieners ongetwijfeld nobel. Het doelbewust kweken van embryo's, met het enkele doel deze te gebruiken als testmateriaal om nadien worden vernietigd, reduceert het menselijk embryo tot onderzoekmateriaal. Dit strookt niet met het principe van de menselijke waardigheid. Zelfs als kweken gebeurt voor medische redenen.

De motivatie om embryokweek toe te staan is in de ogen van JPV dan ook vooral utilistisch. De embryo's worden gekweekt om gebruikt te worden voor een doel waar de embryo zelf geen baat bij heeft. De indieners motiveren ook niet waarom embryokweek vanuit ethisch standpunt gerechtvaardigd is.

Geen evenwicht

Hoewel de opstellers van het wetsvoorstel het evenwicht benadrukken tussen de bescherming van het beginnend leven en het belang van het medisch wetenschappelijk onderzoek, blijkt een nastreven van dit evenwicht alleszins onvoldoende uit de wettekst en de memorie van toelichting. Ook de randvoorwaarden, zoals de vereiste van nieuwe inzichten op het terrein van de medische wetenschap of het gebrek aan methoden van wetenschappelijk onderzoek die minder ingrijpend zijn, zijn vaag geformuleerd en bieden geen garantie op een daadwerkelijke bescherming.

Glijdende schaal

Verder vermeldt de memorie van toelichting dat het wetsvoorstel geen betrekking heeft op de mogelijkheden van kiembaanmodificatie. Ze wijzen er ook op dat er voorlopig een wereldwijde stop is op het gebruik van kiembaanmodificatie, omdat de techniek nog niet accuraat genoeg is. Maar in medisch-ethische kwesties is vaak sprake van een glijdende schaal en daarom bestaat de kans dat in de toekomst deze ingrijpende techniek een argument zal zijn om nog verdere verruiming toe te staan. Bijvoorbeeld zodra de gebruikte techniek voor kiembaanmodificatie in tegenstelling tot in 2018 wél accuraat genoeg is.

Mensenrechten en grondrechten

In het kader van artikel 2 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) merken indieners op dat de gekweekte embryo's "niet gebruikt worden om menselijk leven tot stand te brengen." Dat klopt natuurlijk niet: een embryo is menselijk leven. Over de vraag of ongeboren leven wel of niet onder artikel 2 EVRM valt, wordt echter verschillend gedacht. Zo oordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in de zaak *Vo. vs France*¹ dat er geen consensus bestaat over deze vraag.

En al is een embryo juridisch geen rechtssubject en dus geen drager van rechten en plichten, dat betekent niet dat het geen rechtsbescherming heeft. Zo zijn uitvindingen waarbij menselijke embryo's gebruikt worden en die commercieel geëxploiteerd worden in strijd met de openbare orde of goede zeden (artikel 3 lid 2 Octrooiwet). Ook binnen het internationaal recht kent het embryo rechtsbescherming. Zo verbiedt het Biogeneeskundeoverdrag expliciet het kweken van embryo's voor onderzoek (artikel 18). Dit Europees mensenrechtenverdrag richt zich op het waarborgen van de menselijke waardigheid in het licht van de snelle ontwikkelingen in de biologie en de geneeskunde en biedt

¹ EHRCT, No. 53924/00, *Vo. vs France*, 2004, para. 85

een zekere bescherming bij (nieuwe) toepassingsmogelijkheden. Nederland heeft dit verdrag helaas niet geratificeerd, maar wel ondertekend.

De indieners menen dat de grondrechten recht op gezondheid en het recht op privéleven gediend zijn bij het opheffen van het verbod. We komen daarmee bij het klassieke dilemma dat het beëindigen van mensenlevens – in dit geval de embryo's – levens van andere mensen moet redden.

Verder menen de indieners dat grondrechten als basis kunnen dienen voor het mogelijk maken van onderzoek met daarvoor gekweekte embryo's als dat "onderzoek leidt tot betere behandeling en preventie van ziekten". Ook daar zien we opnieuw de utilistische visie op de embryo: het embryo gebruiken voor het verbeteren van het leven van anderen.

Advies

Pro Vita adviseert het verbod op het kweken van embryo's niet op te heffen en hoopt dat op politiek en maatschappelijk vlak maatregelen worden genomen die een daadwerkelijke bescherming aan het begin (en het einde) van het leven garanderen.